

Když ohyzda potmě mokne

LENKA KAPSOVÁ
překladatelka

ZTRACENÍ V JAZYCE

Pohled cizince může člověku pomoci podívat se na vlastní jazyk novými očima. Nedávno jsem při úklidu našla článek, který přede dvěma lety publikoval na serveru *Expats.cz* Ryan Scott, Australan žijící v Praze. Tenkrát jsem si ho vytiskla, protože mě okouzlil jeho seznam stovky českých slov, která jsou podle něj pro anglického mluvčího „ztracena v překladu“. Tak jako my často musíme složitě opsat nebo jen přibližně vystihnout trefné anglické slovo, pro něž nemáme přesný ekvivalent, angličtina zase nedokáže tak bohatě odstiňovat významy odvozováním pomocí předpon a přípon.

Australského autora zaujala celá řada osob: poškolák, fiflena, ohyzda, smolař, chatař a chalupář, našinec a otužilec. Mohl by tu figurovat ještě přizdisráč.

Předpony umožňují skutečně subtilní významové nuance: *přiobjednat*, *rozpršet se*, *přeřeknout se*, *zahlenit*, *prostavět* (definice: utratit množství peněz jejich vložením do stavby) nebo – s poněkud jiným významem téže předpony – *prokreslit* (ostatně na tomto místě psala před časem kolegyně o kuriózním slově *proočkovanost*). Autora zaujala též slova *natrápít se*, *vyhnisat*, *umilovat se* (též *uchlastat se*), *podražít* a novodobé *prozvonit*. Nejzajímavější z jeho seznamu mi připadalo sloveso *sezpívat se*, krásné je i *sezvánět*. Vůbec nejvtipnější jsou mnohoslovné anglické definice těchto slov, ty jsou ale při převedení do češtiny beznadějně ztraceny v překladu.

Přípony naopak umožňují vytvořit slova jako *jezernatý* (výklad: mající mnoho jezer) či *sopečnatý*, což nám připomene, z jak bohatého zdroje mohly čerpat názvoslovné koncovky oxidů v chemii – koneckonců známé *-ný*, *-natý*, *-itý*, *-ičitý* se v 80. letech dostalo i do hitu slovenské skupiny Lojzo, kde se zpívalo „ný, natý, ženatý...“. (Stojí ovšem za povšimnutí, že poslední slovo neoznačuje toho, kdo má mnoho žen!)

Z pohledu anglicky mluvícího cizince je zajímavé i to, že jednoslovně lze vyjádřit „the day before yesterday“ (*předevčírem*) a „the day after tomorrow“ (*pozítří*), přičemž český student naopak žasne nad tím, že se to musí v angličtině říkat tak zdlouhavě. Zajímavé slovo je *moknout* (ostatně pěkné je i *schnout*), dále autora zaujal specifický význam slov *náledí*, *nároží*, *podzámčí* a *podhradí*. Jednoslovná zhuštěnost dává půvab příslovcím *odevšad*, *nevhod* či *potmě*.

Pokud jde o schopnost slovesa postihnout zvláštní významy, na seznam proniklo například *přeřeknout se*, *ráčkovat*, *tykat/vykat*, *koulovat se* a bezkonkurenčně nejvtipnější *fotrovatět*. Z podstatných jmen se zde skví *červánky*, které tvoří pomyslný spojuvací můstek s anketami o nejhezčí české slovo, v nichž se spolu s *mateřídouškou*, ale někdy i *kadibudkou* či *pošušňáníčkem* tradičně umísťují vysoko.

Australského autora zaujala i celá řada osob: *poškolák*, *fiflena*, *ohyzda*, *smolař*, *chatař* a *chalupář*, *našinec*, *otužilec* a *tajnůstkář*. V jejich defilé by mohl figurovat ještě výstižný *přizdisráč* a myslím, že *budižkničemu* jakbysmet. Celý průvod by pak uzavíral *čecháček*, jehož si autor též povšiml. Definici pro cizince si ale zkuste vytvořit sami. Schválně, do kolika slov se vám vejde?